CHËCZ

DODÔVK „ZRZESZË KASZËBSKJI" DLÔ KASZËBSKJI RODZENË

Rok III. Vejrovo, sobota, 3 maja 1947 r. Nr. 18

NIECH BĘDZIE POCHWALONY JEZUS CHRYSTUS!

NA IV NIEDZIELĘ PO WIELKANOCY

EWANGELIA

według św. Jana XVI, 5-16

A tegom wam z początku nie powiadał, iżem był z wami; a teraz idę do tego, który mnie posłał, a żaden z was nie pyta mnie· Dokąd idziesz? Ale iżem to wam powiedział, smutek napełnił serce wasze. Aleć ja prawdę wam powiadam: pożyteczno wam, abym ja odszedł; bo jeśli nie odejdę, Pociesyciel nie przyjdzie do was. A on, gdy przyjdzie, będzie karał świat z grzechu i ze sprawiedliwości i ze sądu. Z grzechu mówię, iż nie wierzą we mnie; a ze sprawiedliwości, iż do Ojca idę, a już mnie nie ujrzycie; a ze sądu, iż książę tego świata już jest osądzone.

Jeszcze wam wiele mam mówić, ale teraz znieść nie możecie. Lecz gdy przyjdzie on Duch prawdy, nauczy was wszelkiej prawdy; bo nie sam od siebie mówić będzie, ale cokolwiek usłyszy, mówić będzie i co przyjść ma, oznajmi wam. On mnie uwielbi, bowiem z mego weźmie, a wam opowię. Wszystko cokolwiek ma Ojciec, moje jest. Dlategom powiedział, że z mego we.mie, a wam opowie.

NAUKA

„WIERZĘ W TO TYLKO, CO POJMUJĘ"

(Dokończenie)

Toż samo dzieje się z tajemnicą Trójcy Przenajświętszej. Nie pojmuję, jak sama natura nieskończona i toż samo Bóstwo może należeć społem do trzech osób różnych; lecz nie dostrzegam, aby to było przeciwnym oczywiście prawdzie i w sobie samem niepodobnem. Mówić zaś, iż trzy osoby jedną tylko składają osobę, byłoby widoczne fałszywym i niedorzecznym, lecz tylko to zupełnie różnym jest od tego, że trzy osoby mają też samą i jedną Boską naturę, a następnie są jednym tylko Bogiem.

Toż samo uważa się w tajemnicach Wcielenia, Odkupienia, Najświętszego Sakramentu, wieczności kar i nagród, tudzież i innych tajemnic, które podaje do wierzenia Kościół Powszechny. Nie pojmuję złączenia Boskiej natury z ludzką w Jezusie Chrystusie, Bóg i człowiek, zgładził śmiercią swoją grzechy nasze; jak przez łaskę swoją, do Sakramentów przywiązaną, uświęca duszę naszą. Nie widzę, jakim sposobem Jego Ciało przenajświętsze jest obecne w Sakramencie Eucharystii, jak się przemienia istota chleba i wina przez poświęcenie kapłańskie podczas Mszy św. w prawdzie we Ciało i Krew Zbawiciela. Nie widzę jakim sposobem wiekuista szczęśliwość jest nagrodą dobrych uczynków, a wieczne kary są prawdziwym ukaraniem grzechów ludzkich; lecz ani ja, ani kto inny nie możemy twierdzić, że to widocznie przeciwi się prawdzie i zupełnię jest niemożliwym.

Tak więc tajemnice Religii przewyższają rozum; ale nie są jemu przeciwne. Wiara nie jest przeciwną rozumowi, owszem jest siostrą jego i podporą. Ona jaśniejszym jest światłem, do pierwszego dodanym. Tym jest dla rozumu wiara, czym bywa dla oka gołego teleskop. Oko przez teleskop to widzi, czego bez niego dostrzec nie może. Za jego pomocą przygląda się niedościgłym gołemu oku sferom. Czy powiesz, że teleskop zawadza widzeniu?

Taką jest wiara. Ona prostuje i rozprzestrzenia rozum. Dozwala jemu pojmować, co jest dlań możliwym; gdzie zaś ustają przyrodzone siły jego, przygarnia go, podnosi, aby poznał prawdy nowe,nadprzyrodzone, święte i Boskie nawet tajniki. Wierzę zatym w tajemnice Religii, jak wierzę w tajeemnice przyrody, bo wiem, że one istnieją. Wiem. że istnieją w przyrodzeniu tajemnice; bo nieodwołalni świadkowie, zmysły moje i zdrowy rozsądek, byt ich przeświadczają.

Wiem, że w Religii istnieją tajemnice, ponieważ świadkowie więcej jeszcze nieposzlakowani Jezus Chrystus i Kościół św., o nich świadczą. Mój rozum mnie posługuje do roz-

bioru i zważenia rzetelności ich świadectwa. Lecz skoro za pomocą filozofii, krytyki i zdrowego rozsądku, przejrzałeem dowody wykazujące prawdę, świętość i nieomylność tych świadectw, mój rozum uzupełnił swoją czynność; wiara po nim następuje, rozum doprowadził mię do prawdy. Ona tylko przemawia, powinieniem jej ulegać, wierzyć i wielbić ją.

Wiara więc moja w tajemnice chrześcijańskie jest najdoskonalej rozsądną. Ona dowodzi gruntownego i logicznego rozsądku. Rozum mój do mnie przemówił: „Ci świadkowie nie mogą ani siebie, ani ciebie omylić, z nieba ci prawdę oni przynoszą. Ubliżyłbym rozumowi mojemu, gdybym nie uwierzył ich świadectwu. — Godną jest politowania słabość umysłu tych, którzy temu tylko wierzą, co pojmują.

Baśń Nadmorskô

Tę, gdze są Bjelavë błota,
do morza wotemkłë vrota
strôszôł ledzë smók.
Mjôł won rogji i pazurë,
chceve łapëł kłe burë,
pjekjelnjika vzrok.

V Czôrnë rzece i jej błotach
chodzël busznie na svëch kołach,
v złoslëvim szale rżół.
Smętk, czë purtôk to bël z pjekła.
Zodna broń go nie wusekła —
grebą skórę mjôł.

Pesznë dzevczë, zdrovech chłopców
i nôlepszë snope z kopców
do svëch grabłjił dzur.
Cerpjôł vielgji, cerpjôł môłë —
i bogałe, możne, gołe —
każdë pon i gbur.

Coraz vjęcij jam budowoł,
v mrożnëm rëku sę vesmjevôł,
budzël vszędze strach.
Coroz vjęcej wołjar zdzeroł;
ju na całą zemję vzerôł
i lud mjażdził v kłach...

Przëszle jednji, przëszle dregji
i panovje i jich słegji
bjic go i zabjic...
Ale smok ten mocnë srodze
vszestkjech pobjił ju po drodze —
mu nje bëło njic.

Le tu wu nas v słavnim grodze
mjeszkôł wojók dzelnë v rodze
na Krokovje Krok;
Ten, kjej słëszôł wo tej bjedze
doń pojachôł przez trze mjedze
v plusk i nocnë mrok.

Rozgorzała bjitva sroga,
łiska paszcza, zbroja droga
i grzmjôł vscekłë rëk.
Krok sę zdzibôł, podskakovôł,
vspjerôł łarczą, mjeczem scinôł
jaż drżôł morskji brzeg.

Smok sę vëmik mu do morza
a kjej vzeszła renno zorza
bjeżeł chutko precz.
Po njim siadë są na vale,
purtka, smętka szepte, żale,
cemnô-rdzavô cecz.

J. Ceynowa.

Wo chitrim Macku

BAJKA KASZUBSKA

Beło to jednigo roku pravje tej kjej v Tëchómku tak barzo sę załisknęło, to tego roku ve Vôrznje mjeszka jedna gdova, co ję lëdze zvelë Urszula. A ta mja jednigo sëna, ten beł kąsk puklovati ji vszëtko na levą rękę, na saję, robjił. Tak jednigo razu a to beło tak kole svjętigo Môrcena, wona jimu rzekła:

„Vejle, sinku, të vjidzisz, że jô ju jem stôrô ji ju może długo żeła nje mdę, të be sę, mój Macku, móg wożenic. Vejle, tam na pustkach kole Marteńku ta Kosznarova Kasza, to jô meszlę, ta bë z tobą sę wożeniła."

Tak moj Mack nje dôł sobje tego dva razë rzec, ledrégjigo dnja dëcht reno szed do Kaszë na ten vrij. Tak na vjeczór jak won chcôł do dom jic, to ta Kasza jimu dała pjersceń. Tej jak won przeszed do dom, tej ta memka go sę pitô:

„Në, Macku, jakże cë tam szło na tim vrëju wu ti Kasze?"

A won ji chutko rzekł:

„Vejce le, mëmko, wona mje chce! Bo wona mje dała pjersceń!"

„A gdze të go môsz?"

„Ko jô ten pjersceń schovoł v taszę".

Teej wona mu movjiła:

„Tak sinku nje! Të mjôł pjękno ten pjersceń na pôlc vsadzec a tej tak sztolc jisc a tak ręką vërzenac, a won bë sę cë tak pjękno svjéceł, tej be to beło, sinku, fejn."

A ten ji rzek:

„Jô, jô, mëmko, na dregji rôz jo tak zrobję!"

Tak dregjigo dnja ten Mack szed znóv do ni Kaszë na nen vrij. Tak tej wona jimu dała sznepelduk. Tak mój Mack, jak won wod ti brutci za chałpą vëszed, tej ten sobje zarôz ten sznepelduk na pôlc wuvjązoł a tej won tak sztolc szedł, tą ręką vëvjijając a ten mu flatrovôł. Tak tej jak won przëszede, tak won zaru ti stôri povjodôł, że wona jimu sznepelduk da a tak, jak ta matka mu kôza, tak też zrobjił. Tak tej ta matka mu rzekła:

„Tak sinku nje! Të mjoł pjękno ten szne-

elduk v taszę vetknąc ji të nórtë ruten, co wone tak vëzeerałe. Tej vejle, sinku, to be jn vëglądało!"

„Jô, jô, mëmko, na dregji rôz, tej jo to tak obję!"

Tak trzecigo dnja mój Mack jidze zôs do Kaszë. Tak tej won tam sę dobrze najôd ji napjił. Jak won do dom szed, tak wona Mackodaał bestrëgo pjeska. A mój Mack tak jak szed buten, tak sę domëslił, jak na jego matka jemu rzekłé mjała wo nen sznepełduk, tak on tu njick nje rozmeszloł, le tu mego pjeska vetk v taszę a ten wogon vëtk ruten, co be to beło vjidzec, bo won sę domesloł, jak ta matka jemu rzekła.

Tak won przeszed do dom, tak won povjodoł:

„Vejce le, mëmko! Ta Kasza mje dzis dała lejigo fejn pjeska, a jô go vetk ve vamps v taszę. Ale ten bestijnik mje nje chcoł tam sezec, ale jô przëtrzimoł a ten wogon ruten tak, ja vë mje mëmko, kozelë. To doch tak beło rintig?"

A wona jimu na to rzekła:

„Tak sinku nje! Të mjoł pjękno tego tułka na povrózk wuvjązac a tej jego provadzec vjedno wołac: Tus, tus, szuk szuk!, tej be të sinku, dobrze zrobjił!"

A ten ji rzekł na to:

„Jô, jô, mëmko, na dregji rôz, tej jo to tak zrobję!"

Tak tej nen czvórti róz do ti Kaszë szed, tak wona go sę pita, że be woni doma jaci mię mjelë. A won ji rzek, że doma ta jich jôda le je vjedno bulvë z kvasnim mlékę, grëbi chléb, a czasę mëmka na vęglach sledza wupjecze. Tak te Kaszi sę żôl zrobjiło, tak wona dała timu Mackovi njibë do ti starci jeden pôłc svjinigo mjesa. Tak tej won z nim mjęsę vëszed, tak won sę domeslił, jak na matka jimu kôza wo nigo pjeska, tak won wuvjązôł no mjęso na povrózk ji za sobą cignął a vjedno wołôł:

„Tus tus, szuk szuk!"

Ale wob drogę to czëłë psë ji przelecałe széprów Waser ji dvorscich Neron ji memu Mackovji to mjęso zeżarłe. Tak won przeszed do dom ji povjodô svoji matce, jak jemu z tim vędzonim mjęsem szło. A wona jaż połika, kiej won ji povjodoł, że to mjęso wo drogę te psë zeżarłe, tak tej ję wopanovoł górz a wona jimu rzekła:

„Ne, tą głbpji Macku, te mjoł to mjęso pjękno vząc na remję a przenjesc, povjesëc v komorę abo v sklep, a tej me be doch sobje smaczno zajôdele. Tej bë to beło fejn, mój Macku!"

A won ję poklepoł po remjenju i rzek:

„Jô, jô, mëmko, na dregji rôz, tej jo to tak zrobję!"

Tak jak pjąti roz ten Mack do ti Kaszë na ten vryj szed, tak woni to wobgodelë vszetko wo tim veselim, tak wona jemu ju dała tę svoję mëszatą krovę z tim vjelgjim rogę. Tak jak ten Mack ją vëprovadzeł z podvorza, tak won sę domesleł, jak ta jego matka jemu wo to mję so rzekła, tak won tę knagę sobje zarzuceł na remję a tej ję vlók do dom. A doma tej won ję vevlók jak tak v komorę a ję powjesił za rogji ji wogon po dbalkę. A tej szed ji svoji mëmce rzekł:

„Vejce le, jô ju ję mąm v komorze povjeszoni. Teroz sztek wurznjeme a będzemë jedlë smaczno to mjęso! Vë doch tak kôzelë, że jô to mjoł to mjęso povjesec, co be më smaczno to jedlë."

Tak tej jak ta matka vëszła a czëła, że tam krova v komorze becza tak, wona zazdrza ji vjidzi, ten Mack mjôł tę krovę za wogon ji rogji pod balci povjeszoni. Tak wona jimu chu-ko rzekła:

„Në, të głupi Macku, të mjoł pjękno ję vząc na povrozu provadzec a tej gadac: „Muża, na muża, muża!, ję provadzec v chlev a wuvjązac mocno do kuma i sana za ropę vłożec. Roz mjejesz të? Tej bë to beło dobrze!"

A ten Mack ji na to rzek:

„Jô, jô, mëmko, na dregji rôz, tej jo to tak zrobję!"

Tak nje derało długo a mój Mack jidze do ni Kaszë nen szósti rôz. A wona jimu ju mjała zvjększa to vszetko doni, tak wona szła z njim a chcała to jego gospodarstvo rôz wobezdrzec. Tak na Kasza sę vąstrojiła fejn, tak jak sëka do bëdła, ji szła z nim. A jak woni vëszlë na drogę, tak tej naju Mack sę domësleł, jak na matka jemu mjała rzekłé. Won tu njelnive, schveceł povróz, założił nji svoji Kaszi za kark a tej ję cignje a wołu do nji:

„Muża, muża, krusza, krósza!"

A Kasza sę jimu zastôvja a tu ten Mack beł sztram parobk, tak won ję na nim povrozu zaprovadzeł do dom, wuvjązał v chlevje do kuma mocno, poscelił ji słomë, założił ful sana a tej szed povjodac svoji memce, że Kasza ju beła jego, bo ję mjoł mocno v chlevje do kuma wuvjązoni, wona leno mjała zazdrzec, że to doch beło dobrze zrobjone, tak jak wona mu to kôzała.

Tak tej jak ta matka veszła, tej ta Kasza beła wodvjązano a wucekała a krzecza retunku a wucekał do svego Martenku.

A jô tam pravje na ten czas vedle szed, to jô to vjidzoł pravje, ja kta Kasza wuceka. Tak jô beł cekavi vjedzec, co to dëcht tam sę dzało. Tak ta Mackova matka, na Urszula, mje tę całą historiją wo tim ji sënje ji ti brutce Kasze wopovjedzała.

Podał Franc. Hoppa we Warznie.

Najdawniejsze miary i wagi

Pierwotną miarą dla każdego człowieka był: palec, dłoń, piędź stopa, krok, sążeń. Na tych podstawach opierały swoje miary wszystkie ludy starożytne. Również i w mowie naszych prapradziadów lechickich do najdawniejszych należeć muszą takie np. określenia: po kost-

PIĘKNO NASZYCH KASZUB

NAD BAŁTYKIEM

ki, po kolana, w pas, w pachy, głęboko na chłopa, na dwa lub trzy chłopy.

Ręce rozkrzyżowane poziomo dawały „siąg", czyli długość, do której sięgały ich kończyny.

Tkanina trzymana za jeden brzeg palcami a drugim brzegiem dociągnięta do środka piersi dawała „łokieć wielki", zaś od palców do pachy — łokieć mały. Później łokieć wielki nazwano „giętym" lub „strzała", miał bowiem długość strzały od łuku, łokieć zaś mały, przyjęty przez kupców, nazwano „kramnym", a w 18-tym w. pozyskał urzędową nazwę „warszawskiego".

Obwód głowy dorosłego mężczyzny dawał także dłudość zbliżoną do łokcia małego.

Największa długość zawartości pomiędzy końcem palca wielkiego i serdecznego dawała „piędzię". Takich piędzi liczono w łokciu wielkim 4, w małym 3. Szerokość palca (w brzuszczu) dawała cal, który był 1/24 częścią łokcia małego.

Długość stopy, wynosząca około połowy takiego łokcia, szósta zaś część „siąga", nazwana została „stopą".

Skok człowieka rozpędzonego uważano za maksymalną miarę kroku ludzkiego, większą od „siąga", a równą połowie „laski" czyli pręta i ze stu takich skoków stworzono „staje" „stajanie".

Zwykły garnek gliniany do warzenia strawy, zwany w staropolszczyźnie „garncem", stał się miarą nalewną, czyli „garncem piwnym", gar zaś dwa razy większy, używany do przechowywania rzeczy sypkich, został garncem podójnym, czyli „zbożnym", t. j. zbożowym.

Słowem wszystkie miary, które wystarczały pierwotnym Lechitom w ich życiu domowem, noszą po dziś dzień nazwy polskie. Wszystkie zaś ściślejsze, które weszły w użycie skutkiem zawiązania stosunków handlowych z kupcami zagranicznymi, wzięto od sąsiadów tylko spolszczono ich nazwy cudzoziemskie, a do tyc należą: cal, mila, wiertel, łaszt, kłofta, łatra, anta asa, tuzin, mędel, łut, funt, gwicht, giry szalki, ce gruntwaga, mófg, sznur, huba, łun i inne.

Ponieważ w każdym kraju krążyły pieniądze i i nych krajów, był niegdyś zwyczaj i w Polsce przy więk szych sumach przyjmowania pieniędzy na wagę. W żono więc srebro na „grzywny", czyli półfunty, bo grzy wna ważyła łutów wrocławskich 16 a funt z łac. pond niem. Pfund liczył łutów wrocławskich 32. — W Angl dawny zwyczaj ważenia szterlingów na funty upamię nił się do dzisiaj w sposobie liczenia pieniędzy i ka pitałów. Funt polski ważył 2 grzywny, czyli assów 840 Na kamień szło funtów polskich 32. Funt litewski, po dług prawa z r. 1766, zrównany był z funtem berlińsk mniejszym o 1/3 od funta wrocławskiego, czyli polskie go, potwierdzonego w Koronie prawem z r. 1764. Hu ba, z niemieckiego die Hube, oznacza włókę o 24 mo gach chełmińskich. Koloniści niemieccy, nazywani „h lendrami", którzy za czasów saskich licznie do Pols napływali, dostawali zwykle po hubie ziemi.

Kamień, jako waga w domowym zastosowaniu, st nowił czwartą część centnara, ważył zatym funtów 2 Atoli w handlu nie używano takich kamieni, tylko 3 funtowych. Nazywano je niekiedy „lekkimi" dla odró nienia od „ciężkich" 60-funtowych. Na centnar kupiec szło kamieni 32-funtowych 4 lub 5. „Kamieniem" na wano także ciężarek, który był normalną wagą duka

W prawodawstwie polskim widzimy z jednej stron bardzo rozumne usiłowania ujednostajnienia miar w ca łym państwie, z drugiej — właściwą tym prawom libe ralną wyrozumiałość na pewne prowincjonalne różnic odwiecznym zwyczajem miejscowym uprawnione.

Druk. Wejherowo · pod Zarząd. Państw.